

Türkçe 5 harf GSM alfabesinde yer almıyor...

KISA MESAJDA TÜRKÇE KRİZİ

Kahraman Yapıcı
kahraman.yapici@emo.org.tr

Cep telefonlarından gönderilen kısa mesajlarda kullanılan Türkçe'nin her geçen gün bozulması ve kullanılan kısaltmaların yaygınlaşması dil bilimcileri kaygılandırıyor. Türkçe karakter kullanması durumunda iki katı ücret ödemek zorunda kalan kullanıcı ise mesajlarını "ç, ğ, ş, ı ve İ" harfleri olmadan kullanmayı tercih ediyor. Türkiye'de telekomünikasyon alanının düzenleyicisi ve standart belirleyicisi olarak görev yapan Telekomünikasyon Kurumu, Türkçe karakter sorununa 2007 yılına kadar ilgi göstermedi. Sorunun çözümü için karşılaşılan en büyük sıkıntının ise Türkiye'de faaliyet gösteren cep telefonu işletmecilerin yapılması gereken 100 milyon dolarlık yatırımı üstlenmek istememesi olduğu ortaya çıktı.

Cep telefonu kullanıcıları arasında kısa mesaj ile haberleşme giderek popülerleşiyor. Kısa mesajın, görüşme sürelerine oranla büyük fiyat avantajı olması, her geçen gün daha fazla kullanılmasına neden oluyor. Telekomünikasyon Kurumu'nun 2006 yılı çalışma raporunda yer alan verilere göre, Türkiye'de 2004 yılında 6 milyar 325 milyon kısa mesaj atıldı. Bu sayı 2005'de 16 milyar 728 milyona, 2006 yılında ise 25 milyar 88 milyona yükseldi. 2004 yılında cep telefonu aboneleri sayısı 34 milyon 707 bin seviyelerinden, 2005 yılında 43 milyon 608 bine, 2006 yılında 52 milyon 662 bine yükseldi. 2004-2006 yılları arasındaki dönemde cep telefonu abone sayısı yaklaşık 1.5 kat artarken, kısa mesaj sayısı 4 kat arttı. Atılan kısa mesaj sayısının her yıl 10 milyona yakın bir oranda artması, artış eğiliminin bundan sonraki yıllarda da süreceğini gösteriyor. Sabit telefonlardan da kısa mesaj gönderilmeye ve

Türkçe, ç, ğ, ş, ı ve İ harflerinin GSM alfabesinde yer almaması nedeniyle abonelerin bu harfleri kullanmama eğilimli Türkçe kullanımı bozucu bir gelişme olarak değerlendiriliyor. Unicode denilen sistem aracılığıyla bu harfleri kullanarak kısa mesaj yazan abonelerin faturaları ise kabarıyor. Bellirlenen standartlara göre, diğer karakterler 7 bit yer kaplarken, 5 Türkçe karakterin her biri 16 bit yer kaplıyor. Bir kısa mesaj için bellirlenen 140 byte alan 5 Türkçe karakter kullanımında 2 kattan daha hızlı dolmuş oluyor.

alınmaya başlanmasının bu eğilimi artıracığı öngörülüyor.

Kullanıcılar iki kat ödeme yapmak zorunda kalacakları ç, ğ, ş, ı ve İ harflerini kullanmamayı tercih ettikleri gibi, sözcüklerdeki sesli harfleri de atarak yaptıkları kısaltmalarla da mesajlarını daha kısa yazarak daha ucuza iletişim kurmaya çalışıyorlar. Örneğin "selam" kelimesi yerine "slm" harflerinin bir araya getirilerek kullanıldığı görülüyor. Bu eğilimde Türkçe karakterleri yazım sırasında bulma zorluğu, daha kısa sürede yazabilmek ve bu karakterleri kullanmaları durumunda kısa mesajın fiyat avantajını kaybetmesinin etkili olduğu belirtilebilir.

GSM Alfabesinin Ortaya Çıkışı

Bugün kullanılan GSM alfabesi, Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü (ETSI) tarafından belirlendi. 1988 yılında kurulan Enstitü'nün 55

ülkeden 688 üyesi bulunuyor. Avrupa Birliği'nin girişimi ile kurulan Enstitü, üye ülkeler arasında telekomünikasyon altyapılarını birleştirme, terminal donanımlarının uyumluluğunu sağlama ve Avrupa telekomünikasyon ağını oluşturmayı hedefliyor. Başlangıçta bölgesel bir standardizasyon kuruluşu olarak faaliyet yürüten ETSI'nın ürettiği standartlar, telekomünikasyon alanının küreselleşmesi ve cep telefonu haberleşmesinin tüm dünyada yaygınlaşmasıyla birlikte, tüm dünyada kabul görmüştür.

Bugün kullanılan GSM alfabesi 1998 yılında ETSI'nin organize ettiği ve Fransa'nın Başkenti Paris'de düzenlenen bir toplantı sonunda şekillendirildi. GSM donanımlarının ve cihazlarının

destekleyeceği “karakter” kümesinin belirlendiği toplantıda her ülkenin kendi alfabelerinde yer alan özel karakterlere ilişkin verilen önergelerin tümü kabul edildi. Çince, Japonca, Arapça, İbranice gibi Latin alfabesi kullanmayan dillerin bile GSM alfabesine dahil edildiği toplantı sonunda Latin alfabesini kullanan Türkçeye özgü 5 farklı karakter kapsam dışı kaldı. Türkiye’den toplantıya katılan heyetin Türkçeye özgü karakterler için önerge vermemesi ile bugün yaşanan sorunun çözülmesi için en önemli fırsat kaçırılmış oldu. Toplantıya katılan heyetin, toplantıyı takip etmek yerine, Paris’te turistik bir gezi yaptıkları iddia ediliyor.

12 Eylül Mirasının Faturası

Uluslararası Standartlar Birliği Teknik Komitesi’nin karakter setlerini belirlediği toplantılar 1980 yılında İrlanda’da gerçekleştirildi. 12 Eylül ile birlikte Türkiye’de askeri darbe dönemi yaşanırken, toplantıya katılması gereken Türk Standartları Enstitüsü heyeti söz konusu toplantılara katılamadı. Türkiye’nin parasızlık gerekçesiyle toplantılara katılmaması nedeniyle Türkçeye özgü karakterler, bilgisayar karakter setleri arasında yer almadı. Yaklaşık 18 yıllık sonra ETSI’nin yaptığı GSM alfabesi belirleme çalışmalarında da Uluslararası Standartlar Birliği Teknik Komitesi’nin bilgisayar karakter setlerini belirlediği çalışmayı temel aldı.

ETSI Konferansı’nda kabul edilen Standart GSM Alfabesi’nde yer alan karakterlerin her birinin 7 bit büyüklüğünde olduğu kabul ediliyor. ETSI standartlarına göre bir kısa mesajın toplan büyüklüğü 140 byte olarak belirlendi. GSM alfabesinde yer alan her karakter 7 bit büyüklüğünde yer

tutuyor. 140 byte büyüklüğü GSM alfabesinde yer alan karakterlerden 160 tane kullanılabilmesine imkan sağlıyor.

Ancak GSM alfabesinde yer alan karakterler dışında “unicode” standardı içinde kalan karakterler içeren kısa mesajlar da gönderilebiliyor. Bu kapsamda ç, ğ, İ, ı ve ş harflerinin kullanılması durumunda diğer harflere göre 2 kat daha hızlı 160 karakter limiti doldurulmuş oluyor. Çünkü, GSM sisteminde, “Unicode” karakter seti kullanılarak yazılan mesajlarda her bir harf 16 bit (2 byte) yer kaplıyor. Örneğin, kısa mesajda “İlaç” sözcüğü GSM alfabesinde yer almayan İ ve ç harfleri nedeniyle Türkçe yazıldığı zaman 46 bit olan kapladığı yer, “ilac” ya da “llac” olarak yazıldığında 28 bite kalıyor.

1998 yılında Türkiye’de ilk cep telefonu hizmetleri verilmeye başlanmasının ardından kullanılan altyapı teknik ekipmanları, ETSI’nin standartlarına uygun olarak Türkçeye özgü karakterleri desteklemiyordu. Cep telefonlarının ilk kullanılmaya başladığı yıllarda kullanıcıların cihazlarında Türkçe menü özelliği hemen hemen hiç bulunmuyordu. Cep telefonu sahiplik oranının hızla büyümesi, üreticilerin Türkiye pazarı için, kullanıcı arayüzü Türkçe olan cihazlar üretmesine neden oldu.

Türkiye’de bulunan 53 milyon cep telefonu abonesinin büyük kısmı Türkçe menü desteği bulunan cihazlar aracılığı ile iletişim kuruyor. Kullanıcıların sahip olduğu cihazlar ile Türkçe içerikli, yani söz konusu Türkçeye özgü 5 karakteri de barındıran kısa mesajlar göndermeye başladıklarında ise ilginç faturalar ile karşı karşıya kaldılar. GSM alfabesine dahil edilemeyen, ancak “Unicode” karakter setinde yer alan Türkçe karakterleri kullanmak isteyen ya da yanlışlıkla kullanan cep telefonu aboneleri, 2 katı fatura ödemek zorunda kaldı.

Acarer: 2008’e Kadar Sorunu Çözmeliyiz

GSM işletmecileri, aboneleri söz konusu faturalandırma sistemi konusunda uzun süre bilgilendirmedikleri gibi Türkçeye özgü sorunun çözümü için de caba harcamadılar. Türkiye’de telekomünikasyon alanının düzenleyicisi ve standart belirleyicisi olarak görev yapan Telekomünikasyon Kurumu ise konuya 2007 yılına kadar ilgi göstermedi. Kendi dilinde mesajlarını iletmek isteyen kullanıcının, teknik düzenleme eksiklerinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle kabarcık fatura ödeyerek, cezalandırılmasına uzun süre seyirci kaldı.

Telekomünikasyon Kurumu başkanlığında, Avea, Turkcell, Vodafone ve cep telefonu üreticileri gibi konunun tarafları ilk kez çözüm bulmak için Haziran ayı içerisinde bir araya geldiler. Sorunun çözümü için stratejilerin belirlenerek, Dünya GSM Birliği’ne sunulacağı açıklandı. Ancak bu toplantılarda bir türlü istenen sonuç alınmadı. Söz konusu 3 cep telefonu işletmecisi de sorunun aşılması için milyonlarca dolarlık yatırım yapılması gerektiğine dikkat çe-

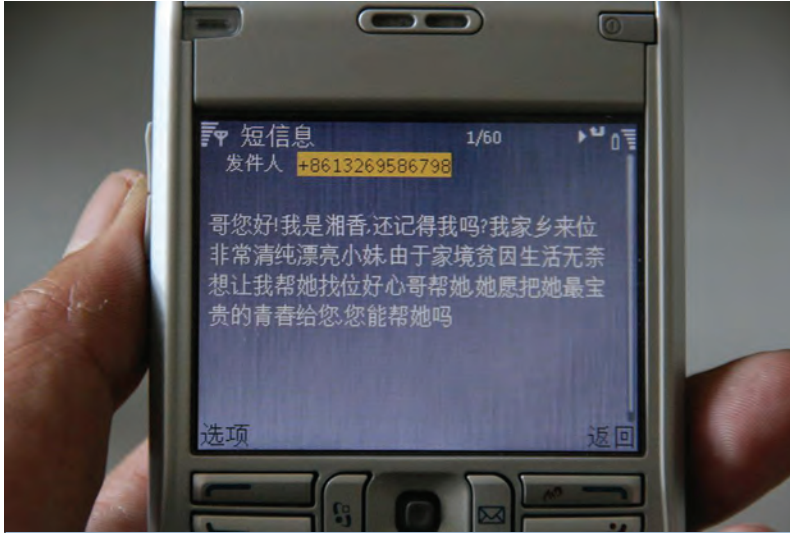

kerek, bu aşamada oluşacak maliyeti üstlenmekten kaçınıyor. İşletmecilerin isteksizliği nedeniyle Telekomünikasyon Kurumu'nun sıkıntılı olduğu belirtiliyor.

Basında çıkan değerlendirmelerinde Telekomünikasyon Kurumu Başkanı Tayfun Acarer, cep telefonu işletmecilerinin bu alanda yatırım yapması gerektiğine işaret ederek, sorunun 2008 yılına kalmadan çözülmesi gerektiğini söyledi. Acarer, Türkçe karakter sorununun çözülmesi için gerekli yatırım maliyetlerinin kurum tarafından hesaplanmadığını belirtirken, "Biz, Türkçe karakterler konusunda bir çalışma yaptık. Ancak bu çalışmamızda

yapılacak yatırımın maliyetini hesaplamadık" dedi.¹

GSM alfabesinin değişmesi için yıllardır girişimde bulunmayan cep telefonu işletmecileri ve cep telefonu üreticilerinin sistemlerini uyarlamaları için 100 milyon doların üzerinde yatırım yapması gerektiği tahmin ediliyor. Telekomünikasyon Kurumu'nun bu konuda standart belirlemesi ve GSM işletmecilerini yatırım yapmaya zorlaması durumunda, ancak Dünya GSM Birliği'nin vereceği onayın ardından yeni üretilecek cep telefonu cihazlarında ve işletmecilerin kullandığı ekipmanlarda gerekli düzenlemeler yapılabilecek. ◀

GSM alfabesinde yer almayan 5 Türkçe karakter için daha fazla ödeme yapılmasına neden olan bu sorunun çözülmesi için cep telefonu işletmecileri ve üreticilerinin 100 milyon doların üzerinde yatırım yapması gerekiyor. Telekomünikasyon Kurumu'nun bu konuda standart belirlenmesi için Dünya GSM Birliği'ne başvurarak onay alınması durumunda sorun çözülebilecek.

¹ <http://www.sabah.com.tr/2007/07/06/haber,D0A527D903B2475287194D2B80241F2C.html>

DİL DERNEĞİ, TK VE İŞLETMELERİ UYARMIŞTI

Dil Derneği, 17 Ekim 2006 tarihinde Telekomünikasyon Kurumu ve cep telefonu işletmecilerine gönderdiği yazıyla, cep telefonlarında "ç, ğ, ı, ö, ş, ü" harflerini içeren iletiler yazılamaması ya da bu harflerin kullanılması durumunda daha fazla bedel ödenmesi sorununun çözülmesini istemişti. Yalnızca Avea Genel Müdürü Dil Derneği'ne yanıt gönderirken, sorunun kendileriyle ilgili olmadığını bildirmekle yetinmişti. Telekomünikasyon Kurumu, cihazlardaki Türkçe karakter sorununa teknik standart getirirken, bu karakterlerin kullanımı nedeniyle fazla bedel ödenmesi sorunu hala çözülemedi.

Dil Derneği'nin Telekomünikasyon Kurumu Başkanı Tayfun Acarer'e gönderdiği yazıda, "Türkçemiz yabancı sözcüklerin yıkıcı etkisiyle bozulmakta, kirlenmektedir. Abecemizde olmasına karşın teknik gerekçelerle kullanılamayan harflerin eksikliği ise yazı dilimizi bozmaktadır" uyarısı yapıyordu. Türkçe karakterlerin yer alması ya da daha pahalı bedel ödenmesine neden olan uygulamanın özellikle çocuklar ve gençler için sakıncasına dikkat çekilen yazıda, Telekomünikasyon Kurumu'nun bu konudaki çalışmalarına şöyle destek verilmişti:

"Türkiye'de Türkçe konuşan ve yazanlara hizmet sağlayan iletişim kuruluşlarının (GSM işletmenlerinin), Türkçemize, sözcüklerimize zarar veren teknik sorunları bir an önce gidermesi konusundaki girişimlerinizi sevinçle karşılıyoruz ve destekliyoruz, bu konudaki gelişmeleri de ilgiyle ve yakından izliyoruz."

Dil Derneği'nin cep telefonu işletmecilerine gönderdiği yazıda da, gereken teknik düzenlemelerin ve yazılım değişikliklerinin bir an önce yapılarak, başta cep telefonu üreticileri olmak üzere diğer kuruluşlara da örnek olunması çağrısı yer almıştı. Dil Derneği'nin yazısına yanıt veren Avea Genel Müdürü Cüneyt Türktaş, bu sorunun kendilerinin sunduğu hizmetin özelliklerinden kaynaklanan herhangi bir nedeni olmadığını bildirmekle yetinmişti. Türktaş, "Bu, tamamen mobil telefonun yapısından ve/veya telefon ayarlarından kaynaklanmaktadır. Şebekemize, Türkçe karakterlerle gönderilen kısa mesajlar, alıcı tarafa aynı şekilde iletilmektedir" görüşünü bildirmişti.